

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота
на тему: Особливості вживання безособових форм дієслова в
англійській та українській мовах

Студентки групи Па 06-21
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійної програми Англійська мова і друга
іноземна мова: усний і письмовий переклад у бізнес-комунікації
Свириди Анастасії Василівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Мусієнко Юлія Анатоліївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

Peculiarities of the non-finite verbs usage in the English and Ukrainian languages

ANASTASIIA SVYRYDA

Group Pe 06-21

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof.

YULIIA MUSIIENKO

PhD (Linguistics)

Kyiv 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. БЕЗОСОБОВІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА ЯК ОБ'ЄКТ МОРФОЛОГІЇ	6
1.1. Дієслово як частина мови	6
1.2. Безособові форми дієслова	10
Висновки до Розділу 1	11
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗОСОБОВИХ ФОРМ ДІЄСЛОВА У СИСТЕМАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	12
2.1. Зіставна характеристика інфінітиву в системах української та англійської мов.....	12
2.2. Зіставна характеристика дієприкметника.....	14
2.3. Герундій як безособова форма дієслова в системі англійської мови.....	16
Висновки до Розділу 2	18
ВИСНОВКИ.....	19
РЕЗЮМЕ	20
SUMMARY	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22

ВСТУП

Слова кожної мови поділяються на класи, які називають частинами мови. Усі частини мови мають ряд особливостей й відрізняються одна від одної за значенням, формою та функцією. Однією з головних частин мови є дієслово. Дієслово – це частина мови, яка позначає дію, процес або стан предмета чи особи. Серед граматичних особливостей дієслова – категорія часу, виду, стану та способу. В цілому, дієслова можна розділити на дві основні групи в залежності від функції, яку вони виконують у реченні: смислові дієслова та безособові дієслова. Смислові дієслова виконують функцію присудка в реченні і позначають основну дію чи стан, про яку в ньому йдеться. Безособові дієслова ж виступають або частиною присудка, або іншими членами речення, такими як означення, додаток, обставина. Безособові форми дієслів, на відміну від смислових дієслів, не мають особи, числа та способу. В англійській мові є три форми безособових дієслів: дієприкметник, герундій та інфінітив. В українській мові спостерігається також три неособові форми дієслова, вони не повністю збігаються з англійськими (інфінітив, дієприкметник, дієприслівник). **Актуальність теми дослідження** полягає у тому, що відмінності у цих формах породжують проблеми у перекладі таких форм дієслів з англійської мови на українську, а також виникають питання щодо використання тих чи інших безособових форм дієслова в конкретному контексті. Саме тому вважаємо за доцільне більш детально розглянути особливості вживання безособових форм дієслова в англійській та українській мовах.

Тема вживання безособових форм дієслова в англійській українській мові вивчалась широким колом вчених (Н. Гладуш, Н. Павлюк (Гладуш & Павлюк, 2019), Н. Маммадова (Mammadova, 2021), Л. Котнюк, В. Євченко (Котнюк & Євченко, 2013), А. Мартинюк (Мартинюк, 2007), Д. Станко (Станко, 2023) та інші) в зв'язку з тим, що виступає однією з центральних тем порівняльної лінгвістики, проте ці роботи висвітлюють різноманітні аспекти вживання безособових форм дієслова з різних підходів, які, на нашу

думку, необхідно систематизувати та синтезувати комплексний підхід до даного питання.

Мета дослідження – визначити особливості вживання безособових форм дієслова в англійській та українській мовах.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- розкрити особливості дієслова як частини мови;
- визначити основні ознаки безособових форм дієслова;
- надати зіставну характеристику інфінітиву в системах української та англійської мов;
- здійснити зіставну характеристику дієприкметника;
- представити герундій як безособову форму дієслова в системі англійської мови.

Матеріалом дослідження слугує «100 Selected Stories» О. Генрі та Г. Шиян «За спиною».

Теоретична значимість. В даній роботі систематизовані різні підходи до визначення особливостей вживання безособових форм дієслова в англійській та українській мовах, створено порівняльну таблицю ознак дієслова в українській та англійській мовах.

Практичне значення. Матеріали даного дослідження можуть використовуватись студентами-філологами при підготовці до занять з порівняльної граматики та лінгвістики, використовуватись як джерело для вивчення теми вживання безособових дієслів в українській та англійській мовах та їх перекладу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загального висновку та списку використаної літератури, що нараховує 20 найменувань. Загальна кількість сторінок – 23, з них основного тексту – 15 сторінок.

РОЗДІЛ 1

БЕЗОСОБОВІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА ЯК ОБ'ЄКТ МОРФОЛОГІЇ

1.1. Дієслово як частина мови

У словнику української мови дієслово визначається як «частина мови, яка означає поняття дії або стану як процесу і має такі основні граматичні категорії: часу, виду, способу, стану, особи, числа». А. Мартинюк (2007: 40) також визначає наступні ознаки дієслова:

- лексико-граматичне значення дії (*work, smile, eat, break, пупи, танцювати, писати*), стану (*want, agree, know, пам'ятати, сподіватись, кохати*) та процесу (*grow, change, die, думати, вибирати, вимірювати*);
- типові елементи будови слова: -, -ate (*negotiate*), -en (*strengthen*), -ify (*modify*), -ize (*symbolize*), -ish (*blemish*), -er (*discover*); -ти/ть (*красити/молотить*); -тися/ться/сь (*схопитися, боїться, спинись*);
- двостороння сполучуваність з іменниками або їх субстантивами, що позначають виконавця і об'єкт дії (*He looked at her eyes / Він поглянув їй у вічі*), та прислівниками (*sincerely smiled / щиро посміхнулась*);
- в реченні виконує роль присудка (*He broke the glass / Він розбив склянку*) та вторинного присудка (*watch him running*);
- має категорії особи, числа, часу, виду, стану та способу. Крім того, англійські дієслова мають морфологічну категорію порядку (доконаного виду).

В цілому, дієслова поділяються на дві основні категорії: особові дієслова (*finite verbs*) та безособові дієслова (*non-finite verbs / verbids*). Особові дієслова містять категорії часу, особи та способу, узгоджуються з підметом та виступають предикативами (присудком). Безособові дієслова (інфінітив, герундій, дієприкметник, дієприслівник) не мають особи, числа, способу та часових форм, виступають частиною присудка (становлять вторинну предикацію) або ж іншими другорядними членами речення (Мартинюк, 2007: 41).

Згідно з науковими працями С. Баранової, дієслова поділяються на смислові дієслова (*notional verbs*) та напів-смислові (*semi-notional*). Смислові дієслова є самостійними, мають власне лексичне значення і не потребують інших додаткових слів. Смислові дієслова вказують на дію предмета або його стан і у реченні виступають у якості простого присудка. Смислові дієслова англійської мови, в свою чергу, поділяються на два граматичні підкласи, яких немає в українській мові: правильні дієслова, що утворюють форму минулого часу та дієприкметники за допомогою *-ed* (*blessed, stopped, listened*), та неправильні дієслова, що утворюють минулий час та дієприкметник за допомогою зміни голосних (*bind – bound, bound; take – took, taken*), зміни голосних та додавання *-d* або *-t*, (*tell – told – told, keep – kept – kept*), за змішаним типом (*show – showed – shown*) або без жодних трансформацій (*let – let – let*) (Баранова, 2017: 28).

Напівсмислові дієслова мають розмите лексичне значення, не несуть повноцінного лексичного значення, а служать для зв'язку слів у мовленні. До групи напівсмислових дієслів відносяться дієслова-зв'язки (*link verbs*), допоміжні дієслова (*auxiliary verbs*) та модальні дієслова (*modal verbs*). Дієслова-зв'язки – це дієслова, що в певній мірі втратили своє власне лексичне значення і використовуються для поєднання у реченні підмета з іншими членами речення. Дієслова-зв'язки (*to be, to feel, to stay, to look*) не вказують на якусь дію предмета і в реченні використовуються в якості частини складного іменного присудка (*She seems beautiful/Вона здається гарною*).

Модальні дієслова (*be, can, may, must, need*) – це особлива група дієслів, що мають певне лексичне значення або відтінок значення (особисте відношення мовця до певного явища дійсності), однак вони не можуть використовуватися самостійно, без смислового дієслова (*You must go to school to gain knowledge / Ти муши ходити до школи, щоб здобути знання*).

Як зазначає Н. Маммадова, допоміжні дієслова (*to have, shall, will, should*) – дієслова, що повністю втратили своє лексичне значення (вони не перекладаються українською) та використовуються для утворення

граматичних конструкцій та форм дієслова. За допомогою таких дієслів виражаються граматичні категорії особи, числа, часу (*I have never seen her before. – Я ніколи раніше її не бачила.*) (Маммадова, 2021).

Смислові дієслова як в українській, так і в англійській мовах, мають шість морфологічних категорій: особа, число, час, вид, стан, спосіб). Крім того, англійська мова має морфологічну категорію порядку. Українські дієслова змінюють форму відповідно до особи, числа, часу. Ця зміна називається дієвідміною.

Детально досліджує категорії дієслів О. Лещенко (2023). Так, згідно з дослідженнями автора, категорія виду – це лексико-граматична категорія, яка позначає етап перебігу певної дії або процесу (повторюваність, тривалість, багатократність, миттєвість, завершеність-незавершеність). Форми доконаного виду позначають дію, яка досягла свого завершення, є певний результат, дієслова недоконаного виду не містять вказівок на досягнення дією своєї межі. Категорія часу – граматична категорія, що позначає відношення дії до одного з трьох вимірів часу – минулого, теперішнього та майбутнього. Стан – категорія, що показує залученість суб'єкта у дію: чи він виконує дію (активний стан), чи вона виконується над ним (пасивний стан). Категорія способу – граматична категорія дієслова, що показує відношення дії чи стану до дійсності з погляду мовця, виражає значення можливості, бажаності, необхідності та інших умов реалізації дії. Розрізняють дійсний, умовний та наказовий способи. Особа – це граматична категорія дієслова, яка виражає відношення дії до мовця. Категорія числа вказує на кількість людей, які робили, роблять чи робитимуть певну дію. Дієслова української мови також мають рід, який проявляється у дієсловах минулого часу в однині. Він вказує, хто виконує дію – чоловік чи жінка (Лещенко, 2023: 50).

Якщо систематизувати усі вище згадані граматичні категорії дієслова в українській та англійській мовах, то отримаємо наступну таблицю (рис.1.1.)

Таблиця 1.1.

Граматичні ознаки дієслова в українській та англійській мовах

Граматична категорія	Англійська мова	Українська мова
Вид	Загальний вид – дієслово використовується для позначення дії, що завершилась, та тієї, що ще не була звершена (<i>to get up – вставати, встати</i>). Тривалий вид представлений дієсловом <i>to be</i> у формі відповідного часу і формою <i>-ing</i> (<i>I am sitting</i>)	Доконаний вид позначає дію, яка завершена (<i>написала, замела, з'їли, насипало</i>). Недоконаний вид позначає дію, яка ще не завершена або триває (<i>пише, грається, ліпила</i>)
Час	12 часів: Present Simple (<i>she eats</i>), Present Continuous (<i>she is eating</i>), Present Perfect (<i>she has already eaten</i>), Present Perfect Continuous (<i>she has been eating for two hours</i>); Past Simple (<i>she ate</i>), Past Continuous (<i>she was eating</i>), Past Perfect (<i>she had eaten before her mom came</i>), Present Perfect Continuous (<i>she had been eating for two hours yesterday</i>); Future Simple (<i>she will eat</i>), Future Continuous (<i>she will be eating at 5 o'clock</i>), Future Perfect (<i>she will have eaten her cake tomorrow</i>), Future Perfect Continuous (<i>she will have been eating her cake since Friday</i>);	5 часових форм: минулий недоконаний (<i>варила</i>) та доконаний (<i>зварила</i>), теперішній недоконаний (<i>варю</i>), майбутній доконаний (<i>зварю</i>) та недоконаний (<i>варитиму</i>).
Стан	Активний (<i>she eats a cake</i>) та пасивний (<i>the cake was eaten</i>) стани	Активний (<i>долати</i>), зворотній дієслова з постфіксами <i>-ся</i> (<i>подобаетсяся</i>), пасивний стан (<i>подоланий</i>)
Спосіб	Дійсний (<i>run</i>), наказовий (<i>run!</i>), умовний (<i>should go</i>)	Дійсний (<i>беру</i>), наказовий (<i>бери</i>), умовний (<i>взяла би</i>)
Особа	Має вираження лише у 3-ій особі однини теперішнього часу (<i>he says</i>) та нульовими морфемами в інших особах (<i>we speak</i>)	Виражається в теперішньому (<i>печу, пече, печуть, печемо</i>) та майбутньому часі дієслів (<i>пектиму, пектиме, пектимуть, пектимо</i>).
Число	виражають форми теперішнього і минулого часу дієслова <i>to be</i> (однина – <i>is, was</i> , множина – <i>are, were</i>).	Виражений особовими закінченнями
Рід	Відсутня	мають дієслова минулого часу в однині (<i>він співав, вона писала</i>)

Як бачимо з таблиці, ознаки дієслова української та англійської мови багато в чому подібні, проте є і суттєві розбіжності. Немає повної відповідності і в семантичному плані.

1.2. Безособові форми дієслова

Безособові дієслова є формами дієслова, які за багатьма своїми лексико-граматичними особливостями є посередниками між дієсловом та непроцесуальними частинами мови. До неособових форм дієслова в українській мові належить інфінітив, дієприкметник та дієприслівник, а в англійській мові – інфінітив, дієприкметник та герундій.

Як зазначає Н. Лопатюк (2020), безособові форми дієслова характеризуються наступними спільними рисами: не виражають категорію особи, числа і способу; виражають категорію стану; не можуть бути присудком в реченні, але можуть виконувати функцію інших членів речення.

Неособові форми дієслова в англійській мові не можуть виражати час дії, вони лише вказують співвіднесеність в часі, тобто чи відбувається дія або стан, виражений ними, одночасно з дією або станом, вираженим особовою формою дієслова, або передує йому. Український дієприкметник має категорію часу, а також роду і відмінку. Тоді як особові форми виконують у реченні лише одну синтаксичну функцію (функцію присудка), безособові форми виконують різноманітні синтаксичні функції, окрім функції самостійного предиката.

Інфінітив, герундій, дієприкметник (participle I і II) – безособові форми дієслова, які мають подвійну природу: по-перше, як дієслово вони можуть мати такі морфологічні дієслівні категорії:

- 1) категорію стану (voice): пасивна (passive) або активна форма (active);
- 2) категорію часової співвіднесеності (time-relation), тобто використовуватись у перфектній (perfect) або неперфектній формі (non-perfect);
- 3) категорію виду (aspect) – функціонувати у тривалій (continuous) та нетривалій формі (non-continuous) (Негрівода, 2020).

Подібно до дієслова вони можуть поєднуватися з іменниками (в постпозиції та препозиції у вигляді підмету та додатку), а також з прислівниками (в ролі обставин). Подібно до іменника інфінітив і герундій у реченні виконують синтаксичну функцію підмета, додатку, присудка чи означення; дієприкметники (participle I і II) можуть виступати в реченні

означенням, обставиною і предикативом (іменною частиною складеного іменного присудку).

Безособові дієслова також можуть виступати в якості дієслова-зв'язки, поєднуючись з іменниками, прикметниками чи слугувати предикативами (*to be a doctor, being young*). Вони також можуть виступати в якості семантичних еквівалентів модального дієслова в поєднанні з інфінітивом (*having to wait, to be able to stay*).

Таким чином, безособові дієслівні форми можуть брати участь у так званих предикативних конструкціях, тобто двокомпонентних синтаксичних одиницях, де іменник або займенник і неособова форма дієслова перебувають у предикативних відношеннях, подібних до підмета та присудка.

Висновки до Розділу 1

Дієслово – це самостійна частина мови, що означає дію або стан предмета, відповідає на питання «що робити?», «що зробити?», найчастіше в реченні виступає присудком. Дієсловам англійської та української мов притаманні категорії виду, часу, стану, способу, особи та числа. Українськомовні дієслова у минулому часі в однині також мають рід.

Дієслова поділяються на дві великі групи: особові (мають число, особу, стан та можуть вживатись в різних часах) та безособові дієслова (не мають категорій особи, числа, часу, способу, але мають категорії виду та стану). Безособовими дієсловами англійської мови виступають герундій, інфінітив та дієприкметник, в українській – інфінітив, дієприкметник та дієприслівник. В реченні безособові дієслова виступають означенням, додатком, обставиною або частиною складеного іменного присудка.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗОСОБОВИХ ФОРМ ДІЄСЛОВА У СИСТЕМАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

2.1. Зіставна характеристика інфінітиву в системах української та англійської мов

Як зазначає N. Gerald, інфінітив (Infinitive) – неособова (неозначна) форма дієслова, яка поєднує властивості дієслова та іменника, виступаючи дієслівною назвою процесу. Як дієслово інфінітив має морфологічні категорії стану (passive/active voice), часову співвіднесеність – форму перфекту або неперфекту (perfect / non-perfect), категорію виду – тривалу (continuous) та нетривалу форми (non-continuous). Будучи дієсловом, інфінітив може поєднуватися з іменником у постпозиції (як прямий чи непрямий додаток, або прийменниковий додаток) та в препозиції, а також поєднуватися з прислівником. Подібно до іменника інфінітив може виконувати в реченні функцію підмета, додатку, означення, предикативу та обставини (Gerald, 2009).

Інфінітив виступає вихідною формою дієслова, тобто є характерною для усіх дієслів української та англійської мов. Він позначає дію чи процес без уточнення його зв'язку з особою, числом, часом чи способом (*to do, to run, to climb, to breath, to sleep; писати, дрімати, думати, посміхатись*). Морфологічною ознакою інфінітиву в англійській мові є частка «to» (*to cry, to fly, to research, to think, to grab*), а в українській мові неозначена форма дієслова утворюється за допомогою суфіксів – ти/ть (*молотити, прохати, смітять, дарувати, хизуватись*). В українській мові інфінітив також може вживатись в зменшувально-пестливій формі (*спатки, спатоньки, їстоньки*).

В українській мові кожне дієслово має лише одну форму інфінітива, тоді як в англійській мові ми знаходимо парадигму з шести аналітичних форм із специфічним граматичним значенням (*to do, to be doing, to have done, to have been doing, to be done, to have been done*).

Інфінітив має дієслівну категорію перехідності-неперехідності, виду та стану. Перехідні дієслова (Transitive verbs) – це дієслова, що позначають дію, спрямовану на предмет, явище чи особу. Іншими словами, ці дієслова вимагають наявності прямого додатка (в українській мові це знахідний відмінок без прийменника). Приклади перехідних дієслів включають: *to see* – *бачити*, *to give* – *давати*, *to press* – *тиснути*. Неperехідні дієслова, в свою чергу, виражають дії, які безпосередньо не впливають на предмет чи особу. Ці дієслова не потребують прямого додатку. До неperехідних дієслів можна віднести: *to shine* – *сяяти*, *to swim* – *плисти* (Лещенко, 2023: 47).

Варто також зазначити, що інфінітив має видові пари: в українській мові це форми доконаного та недоконаного виду (пекти – спекти, збирати – зібрати, нести – донести), в англійській – загального (common) та тривалого (continuous) видів (*to write* – *to be writing*; *to have written* – *to have been writing*).

Відтак, інфінітив використовується в трьох різних типах функцій:

- як самобутня синтаксична частина речення;
- як складова складного дієслівного присудка;
- як складова кінцевого відмінювання дієслова (Бондарук, 2019).

В реченні інфінітив може виступати в ролі різних його членів: підмета, обставини, входити до складу простого і дієслівного складеного присудка (*To eat too much sweets is bad for health*. Вживати багато солодкого шкідливо для здоров'я (підмет). *We can start our journey*. Ми можемо розпочати нашу подорож (частина дієслівного складного присудка). *He forgot to close the window*. Він забув закрити вікно (додаток). *We have come to the station to see them off*. Ми прийшли на станцію, щоб їх провести (обставина мети).

Таким чином, спостерігаємо аломорфізм в категоріальних значеннях інфінітиву в системах української та англійської мов. Інфінітив в українській мові не має перфектного стану, тривалої форми, які притаманні сучасній англійській мові.

2.2. Зіставна характеристика дієприкметника

Дієприкметник (Participle) – це безособова форма дієслова, яка поєднує ознаки дієслова та прикметника. В англійській мові дієприкметник також містить ознаки прислівника, тоді як в українській мові дієприслівник виступає окремою безособовою формою дієслова. Дієприкметник вказує на ознаку предмета за дією, яку він виконує (активний стан) або за тією дією, яка на нього спрямована (пасивний стан). Виступаючи формою дієслова, дієприкметники мають категорію часу, стану та виду. Слід зазначити, що дієприкметник зберігає вид того дієслова, від якого він походить (*писати* – *написаний*, *look* – *looking*). Маючи спорідненість з прикметником, дієприкметники мають категорію роду, відмінка та узгоджуються з іменниками, з якими утворюють пару (*намальована картина*, *copied file*). Як активні, так і пасивні дієприкметники можуть вживатись у теперішньому часі та минулому. В англійській мові дієприкметники теперішнього часу носять назву Participle I, а дієприкметники минулого часу – Participle II (Березенко, 2017).

Дієприкметники теперішнього часу (Participle I) утворюються за допомогою закінчення *-ing* (*realizing, sitting, coming*). В реченні вони виконують роль означення (*Look at the girl smiling to you.*), обставини (*Swimming in the ocean he realized a pleasure of life.*), частини присудка (*She will be working at that time tomorrow.*). Також дієприкметники теперішнього часу можуть вживатись після слів, що позначають сприйняття (*listen, see, hear, find, watch, feel*).

Дієприкметники минулого часу (Participle II) утворюються за допомогою закінчення *-ed* (якщо дієслово, від якого утворений дієприкметник відноситься до правильних дієслів) або 3-ої форми дієслова (якщо дієслово, від якого утворений дієприкметник відноситься до неправильних дієслів) (*opened, showed, eaten, brought*). В реченні вони виконують роль означення (*Broken cup lied in the floor.*), обставини часу або причини (*Shackled by fear, she went towards her dream.*), частини присудка (*Sha had written the poem before I called her.*), іменної частини складеного

присудка (*My heart is broken.*). Дієприкметники минулого часу також можуть виступати в якості складного доповнення спільно з іменником чи займенником (*I want the work done right now!*).

В українській мові дієприкметники активного стану вказують на ознаку діючого предмета (*зів'яле листя, усміхнена жінка*). В теперішньому часі вони вказують на ознаку діючого предмета, яка набувається одночасно з основною дією дієслова-присудка (*У темніючому небі ясно світили зорі*). Дієприкметники теперішнього часу в українській мові також можуть утворюватися за допомогою додавання суфіксів -уч, -юч, -ач, -яч до основи перехідних та неперехідних дієслів теперішнього часу (*правлячий, уснующий*). Активні дієприкметники минулого часу утворюються від основи інфінітиву префіксальних неперехідних дієслів доконаного виду за допомогою суфікса -лі у відповідних родових відмінках (*одерев'янілий, збліднілий*).

В англійській мові дієприкметники минулого часу в активному стані утворюються від неперехідних дієслів додаванням закінчення -ed до інфінітиву правильних дієслів (*showed, listened, remained*); або як 3-тя форма неправильних дієслів (*slept, gone, fallen*). Дієприкметники минулого часу, утворені від неперехідних дієслів, як правило, самотійно не вживаються, а входять до складу складних форм дієслова, таких як perfect чи passive (*I have eaten, he has painted, she had dreamed*) (Murphy, 2019).

Пасивні дієприкметники української мови виражають ознаку предмета, на який безпосередньо спрямована дія, покладена в основу дієприкметника, і утворюються виключно від основи неозначеної форми перехідних дієслів за допомогою суфікса -н- (*написаний, адресований*), -ен- /-єн- (*варений, білений, мелений*), -т- (*митий, битий, грітий*). В англійській мові форму пасивного стану можуть мати як дієприкметники теперішнього, так і минулого часу перехідних дієслів. Дієприкметник теперішнього часу пасивного стану (Present Participle Passive) утворюється за допомогою допоміжного дієслова to be в формі Present Participle -being- і смислового дієслова (*being dead, being asked, being inspired*).

Також в англійській мові існує форма перфектного дієприкметника (Perfect Participle), який може мати активний чи пасивний стан, що вказує на дію чи стан, що передували основній дії, вираженій дієсловом в особовій формі. Така форма дієприкметника утворюється за допомогою дієслова *having* і смислового дієслова у формі Past Participle (*having brought, having painted, having bought, having asked*). В українській мові перфектної форми дієприкметника немає, проте їй відповідає дієприслівник доконаного виду, що утворюється додаванням суфікса *-ши* до дієслова-основи (*Having fulfilled the terms of the contract we refused to admit the claims of the firm. Виконавши умови угоди, ми відмовилися визнати претензію фірми*).

Пасивний стан перфектного дієприкметника (Perfect Participle Passive) утворюється за допомогою допоміжного дієслова *to be* у формі Past Participle та дієслова + *-ed* або 3-ої форми неправильного дієслова: (*having been eaten, having been fallen, having been listened*). Оскільки в українській мові перфектного дієприкметника немає, то подібні конструкції перекладаються з англійської мови з використанням підрядних речень: (*Having lost all hope of finding her daughter Mrs. White suddenly saw her diary under the table. – Втративши будь-яку надію знайти свою доньку, місіс Вайт раптом побачила її щоденник під столом*).

2.3. Герундій як безособова форма дієслова в системі англійської мови

Герундій – це безособова форма дієслова, яка позначає дію, що відбувається паралельно з основною дією, вираженою дієсловом в особовій формі. Герундій притаманний англійській мові, і не зустрічається в українській мові. Як інфінітив, герундій поєднує властивості дієслова та іменника, служить словесним вираженням процесу, але його субстантивна якість виражена сильніше, ніж у інфінітива: він може бути замінений іменником у родовому відмінку або займенниковими еквівалентами (що виражають суб'єкт словесного процесу), а також може вживатися з

прийменниками. Дія, що позначається за допомогою герундія, завжди співвідноситься з певною особою або предметом, які цю дію виконують або на яких цю дію спрямовано (Котнюк, 2013).

Герундій у відповідних позиційних моделях виконує в реченні функції всіх типів номінальних частин речення:

1) роль підмета (*Singing is not only a talent, it's a great opportunity! Travelling is a way to get to know the whole world.*);

2) роль іменної частини присудка (*His hobby is dancing*);

3) роль додатку (*I enjoy drawing portraits. Thank you for listening to me.*).

4) роль означення (*I don't like your idea of drinking coffee here. There is no hope of our getting there before ten o'clock.*).

5) роль обставини (*He left the room without saying a word. Before going to school you must have your breakfast.*).

Герундій та іменник або присвійний займенник, які стоять перед ним, утворюють комплекс, що має назву герундіального звороту. На українську мову він найчастіше перекладається за допомогою підрядного речення (*I hope to see you after my arriving the city.* – *Сподіваюсь, побачимось після того, як я приїду до міста.*

Також варто звернути увагу, що герундій часто у своїй формі збігається з віддієслівним іменником та дієприкметником теперішнього часу (*Participle I*), але суттєвими відмінностями є те, що він не вживається з артиклем, не має форми множини, проте може мати додаток і визначатися прислівником. Від *Participle I* герундій відрізняється тим, що перед ним може стояти прийменник.

Якщо проводити паралель між англійським герундієм та способами його відтворення в українській мові, то переклад герундія залежить від того, яким членом речення він виступає, які прийменники керують ним і які дієслова його визначають. На українську мову герундій перекладається віддієслівним іменником, неозначеною формою дієслова або підрядним реченням (додатковим, означальним, обставинним). Герундій з прийменником може перекладатися дієприслівником.

Висновки до Розділу 2

До безособових форм дієслова англійської мови відносяться інфінітив, герундій та дієприкметник (Participle). В українській мові це інфінітив, дієприкметник та дієприслівник, тобто дві безособові форми у порівнюваних мовах збігаються, а дві є аломоформними. Безособові форми дієслова позначають другорядну дію або процес, пов'язаний з тим, що виражається смисловим дієсловом.

Безособові форми дієслова мають подвійну природу: іменникову та дієслівну (participle I та II = дієслово + прикметник). Безособові дієслова не виражають особу, число чи спосіб, проте мають категорії виду (простий / тривалий), часу та стану (недоконаний – доконаний). Безособові дієслова рідко функціонують як предикати, але часто використовується як частина предикатів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Вивчення безособових форм дієслова в системах української та англійської мов є надзвичайно важливим аспектом пізнання мови. Завдяки дослідженню теоретичних і практичних аспектів вживання безособових форм дієслова ми отримали більш повне розуміння їхніх структур, функцій і особливостей використання в процесі комунікації.

Безособові дієслова – це такі дієслова, що не відмінюються за числами і особами. До безособових форм дієслова англійської мови відносяться інфінітив (Infinitive), герундій (the Gerund) та дієприкметник (the Participle). В українській мові до безособових форм дієслова належать інфінітив, дієприкметник та дієприслівник. Англійський інфінітив відповідає українській неозначеній формі дієслова, а дієприкметник – українському дієприкметнику, проте останній є відмінюваною формою на зразок прикметника. Безособової форми дієслова, яка б відповідала англійському герундію, в українській мові немає, тому його значення може передаватись віддієслівним іменником, неозначеною формою дієслова, а також іншими формами.

Безособові форми дієслова поєднують у собі властивості дієслова й іменника (інфінітив, герундій) або дієслова і прикметника (дієприкметник). Характерною рисою англійських безособових форм дієслова є їх властивість утворювати так звані синтаксичні комплекси, тобто сполучення з іменниками або займенниками. Ці комплекси еквівалентні за значенням підрядним реченням і виступають у функції складних членів речення (складного додатка, підмета, означення або обставини).

Загальними для всіх безособових форм дієслова є наступні ознаки: вони не мають граматичних ознак особи, числа і способу, не виражають часу дії (теперішнього, минулого чи майбутнього), а лише вказують на співвіднесеність у часі, тобто чи є виражена ними дія одночасною з дією присудка, чи передує їй. Безособові дієслова також не можуть самостійно виступати в ролі присудка, але можуть входити до його складу. Однакове вираження в українській мові знаходять форми інфінітива та дієприкметника, які часто передаються складнопідрядними реченнями.

РЕЗЮМЕ

Дана робота присвячена вивченню особливостей вживання безособових форм дієслова в англійській та українській мовах. В роботі окреслено, що безособові дієслова – це форма дієслова, яка не має категорії особи та числа. До безособових форм дієслова англійської мови відносяться інфінітив (Infinitive), герундій (Gerund) та дієприкметник (Participle). Спільними безособовими формами в українській та англійській мовах є інфінітив та дієприкметник, а відмінними – герундій, характерний для системи англійської мови, та дієприслівник, що зустрічається в українській мові. Безособові форми дієслова, зокрема інфінітив та герундій поєднують у собі властивості дієслова й іменника, а дієприкметник – дієслова і прикметника. В реченні безособові форми дієслова можуть виступати підметом, означенням, додатком, обставиною або частиною складеного іменного присудку.

Ключові слова: дієслово, безособова форма дієслова, інфінітив, герундій, дієприкметник.

SUMMARY

This work is devoted to the study of the peculiarities of the use of non-finite forms (verbids) of the verb in the English and Ukrainian languages. The work outlines that verbids are verb forms that don't have a person and number category. The non-finite forms of the English verb include the infinitive, the gerund, and the participle. Common impersonal forms in the Ukrainian and English languages are the infinitive and the participle, and the distinctive ones are the gerund, characteristic for the English language system, and the adverb found in the Ukrainian language. The verbids, in particular the infinitive and the gerund, combine the properties of a verb and a noun, and a participle – a verb and an adjective. Non-finite forms of a verb can act as a subject, attribute, object, adverbial modifier or part of a compound nominal predicate.

Key words: verb, verbids, non-finite verbs, infinitive, gerund, participle.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Березенко, В. М. (2017). *Порівняльна типологія англійської та української мов (практикум)*. Вид. центр КНЛУ. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/1424>
- Бондарук Я. В., Деркач С.П., & Слободяник О.О. (2019). *English Grammar in 24 Practice: Part 2 – Non-Finite Forms of the Verb*. Умань: Видавець Затока.
- Гладуш, Н.Ф. & Павлюк, Н.В. (2019). *Contrastive Grammar: Theory and Practice*. Київ: ун-т. ім. Б. Грінченка; Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.».
- Котнюк, Л.Г. & Євченко, В.В. (2013). *Безособові форми дієслова: Методичний посібник з практичної граматики англійської мови для студентів Навчально-наукового інституту іноземної філології*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Кочерган, М. П. (2001). *Вступ до мовознавства*. Видавничий центр «Академія».
- Лещенко, О. (2023). *Конспект лекцій з дисципліни «Порівняльна граMATика англійської та української мов» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 035 «Філологія»*. Кам'янське : ДДТУ.
- Лопатюк, Н.І. (2020). *Non-finite verb forms : навчальний посібник*. Чернівці.
- Мартинюк, А.П. (2007). *Порівняльна морфологія англійської та української мов (семінарські заняття): Навчально-методичний посібник*. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Негрівода, О. О. (2020). *Практична граMATика англійської мови: «Безособові форми дієслова»*. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
- Словник UA. Дієслово. <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=дієслово>

- Станко, Д. В. (2023). *Non-finite forms of the verb in modern English*. Навчально-методичний посібник для удосконалення практичних навичок студентів, які вивчають англійську як основну, так і другу іноземну мову. Ужгород: Гражда.
- Хоменко, Е.Г. (2015). *Грамматика англійської мови: Навчальний посібник*. 2-ге видання випр. К.: Знання-Прес.
- Шиян, Г. (2019). *За спиною. Фабула*.
- Aarts, B. (2011). *Oxford Modern English Grammar*. Oxford University Press.
- Baranova, S. V. (2017). *An Outline of English Morphology: lecture notes*. Sumy: Sumy State University.
- Genry, O. (1995). "100 Selected Stories". Wordsworth.
- Gerald, N. & Greenbaum S. (2009). *An Introduction to English Grammar*. London, New York: Routledge.
- Mammadova, N. I. (2021). The verb and the verbals (the non-finite forms of the verb). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 32 (71) № 6 Ч. 1, 151-157
- Murphy, R. (2019). *English Grammar in Use*. Cambridge University Press.
- Pavlyuk, N. (2010). *Contrastive Grammar of English and Ukrainian*. Донецьк: ДонНУ.